

RAZVOJ PSIHLOGIJE

PRAZANSTVENO OBDOBJE: že v prazgodovini so ljudi zanimali nekateri duševni pojavi (sanje, duševne motnje, ekstatična stanja, razlike med ljudmi)

A) PRVOTNA POJMOVANJA DUŠEVNOSTI:

1. ANIMIZEM: animistična pojmovanja povezujejo dušo z dihanjem, njihove razlage najdejo povsod v naravi duha
2. MAGIČNE RAZLAGE: s posebnimi postopki naj bi bilo možno vplivati na dogodke, prihodnost, usodo

B) FILOZOFSKA PSIHLOGIJA: predfilozofska pojmovanja duševnosti so temeljila na tradiciji, verah, dogmah; filozofija pa se o duševnosti sprašuje kritično, obravnava jih kot naravne pojave;

1. ANTIČNA FILOZOFIJA:

- Platon, Aristotel-duševnost sta razlagala s tremi plastmi duše: =rastna ima dve funkciji (prehranjevanje, razmnoževanje)-značilne za rastline, živali, ljudi; =živalska ima tri funkcije (gibanje, zaznavanje, čustvovanje)-značilna za živali, ljudi; =razumska: spoznavanje; značilna za ljudi
- Hipokrat-Galenova tipologija (tipologija razdeli ljudi v nekaj ostro ločenih kategorij, med katerimi ni prehodov)

2. SREDNJEVEŠKA FILOZOFIJA: v sr. veku razlaga duševnosti ponovno povežejo z religijo, bogom, posmrtnim življenjem

3. NOVOVEŠKA FILOZOFIJA: ima dva problema:

- prvi se tiče odnosa duša-telo (ima 3 rešitve): =Descartes-pravi da je rešitev dualistična (duša in telo sta dve ostro ločeni substanci, ki se stikata natanko v eni točki-epifizi); * Spinoza:-pravi da sta duša in telo dva različna vidika ene same substance; * Leibniz:-pravi da med dušo in telesom ni nobene stične točke, vendar delujeta vzporedno (duša ne more vplivat na telo in obratno)
- tiče se vprašanja izvora duševnih vsebin (ima 2 rešitvi): * empirizem-Locke pravi, da je ob rojstvu duša kot tabula rasa (nepopisan list, ki je prazen kasneje ga zapolnijo izkušnje); * nativizem-Descartes pravi da naj bi imela duša nekatere ideje prirojene

KRITIKA TIPOLOGIJ: ne ustrezajo realnosti-tipi slonijo na ekstremih, večina ljudi pa jih nima-preveč posplošijo, ker je število tipov omejeno-uvrščanje ljudi v isti tip pove, da imajo ljudje neko lastnost, ne pa koliko je izražena-ocenjujejo črno-belo//+omogočajo hitro oceno+ tipe si je lahko predstavljat+dajo informacijo o najbolj vidnih, izstopajočih lastnostih

KRITIKA DIMENZIONALNIH TEORIJ: -težje si je predstavljat dimenzije-težko je ljudi razvrstiti v distribucijo (krivuljo)//+ustrezajo realnosti+ne vključujejo samo ekstremnih lastnosti+povejo stopnjo izraženosti posamezne lastnosti, ne pa ali jo človek ima ali ne

NASTANEK IN ZAČETKI ZNANSTVENE PSIHLOGIJE TER ŠOLE OZ. SMERI V PSIHLOGIJE

- do sredine 19. stol. so psihološke teme obravnavali v območju filozofije s filozofskimi metodami (z razmišljanjem).

Sredi 19. stol. pa so psih. probleme začeli reševati z metodami, ki so jih prevzeli iz naravoslovja (eksperiment, sistematične oblike opisovanja)

ŠOLE OZ. SMERI:

A) STRUKTURALIZEM

- ustanovitelj in oče sodobne psih. je Wundt-l. 1879 je v Leipzigu ustanovil prvi znanstveni psihološki laboratorij na svetu
- uporabljal je introspekcijo in introspektivni eksperiment-s tema metoda je poskušal odkrit osnovne elemente duševnosti (predstave, zaznave, občutki, čustva..) in kako se ti elementi med seboj povezujejo;

B) BEHAVIORIZEM:

- zavrača introspekcijo da je neznanstvena metoda-uporabljajo ekstrospekcijo in eksperiment
- osnovna shema: dražljaji -> črna škatla-> reakcije/ukvarja se z dražljaji in reakcijami
- ukvarjali so se z vedenjem, vplivi okolja, učenjem-veliko svojih raziskav je temeljilo tudi na živalih (na podganah=> podganji psihologi)
- za to šola človek nima svobodne volje ampak je v celoti determiniran z vplivi okolja
- motivacijo razlagajo z zunanjo motivacijo=>ta temelji na zunanjih dejavnikih, ki so kazni in nagrade;
- dejavnost oz. učenje sta sredstva za doseganje cilja;

- zun.mot. ima strukturo instrumentalnega pogojevanja(nasprotna je notranja mot.,ki temelji na notranjih dejavnikih,ki so interesi,zanimanje,želja po znanju)
- predstavniki:-ustanoviteljelij Watson(klas.pog.),Pavlov(klas.pog.), Skinner,Thorndike,Bandura
- razlage osebnosti:*osebnost je relativno stabilen in značilen sklop vedenja pri posamezniku*človek se rodi z nekaj refleksi,razvoj osebnosti pa je posledica učenja*vzrok za nastanek fobij/duš.motenj je neustrezno učenje-odpravijo jih z vedenjsko terapijo*
- kritika:+njihove teorije so enostavne,pregledne+pokazali so pomen učenja v razvoju osebnosti+njihove teorije so objektivne+pokazali so vlogo,ki jo imata nagrada in kazen v razvoju/-zanemarili so duševnost-ljudem ne priznavajo svobodne volje-preveč enostavno so rezultate raziskav na živalih prenašali na ljudi-zanemarili so vpliv dednosti in samodejavnosti v razvoju posameznika

C)PSIHOANALIZA:

FREUD:

- svojo teorijo je razvil ob terapevtskem delu-je ustanovitelj psihoanalize
- eno izmed najbolj znamenitih odkritij psihoanalize je odkritje nezavednega -nezavedno tvorijo (poleg nagonov) potlačene vsebine,ki smo jih izrinili iz zavesti ker so preveč neprijetne,da bi jih imeli v zavesti-vsebine nezavednega so aktivne in vplivajo na vedenje,zavestno dogajanje,sanje,ljub.izbire,kažejo se v mitih
- ukvarjali so se z osebnostjo,razlago sanj,razvojem osebnosti,psihoterapijo,obrambnimi mehanizmi
- struktura osebnosti:
 - ID:vsebuje potlačene vsebine in nagone(libido-spolni nagon)-deluje v skladu z načelom ugodja-ne loči realnosti od halucinacij
 - EGO:deluje v skladu z načelom realnosti-del nezavednega so obrambni mehanizmi=>značilnosti:*pomagajo zavestnemu delu ega pri medsebojnem usklajevanju ida,superega in realnosti*delujejo kompromisno(ne rešijo frustracij,temveč jih prilagodijo tako da lažje živimo)*ohranjajo samospoštovanje
 - SUPEREGO:-vključuje moralne norme in ideal jaza(polepšana podoba istospolnega starša)-kršitev moralnih norm superego kaznuje,da posameznika peče vest,ima občutek krivde-oblikuje se do cca.6 leta/odnosi id-ego-superego:konfliktni;ego je tisti ki drži id in superego v ravnotežju;
- teoriji nagonov:1)da je glavni nagon libido 2)da sta glavna dva nagona:eros(nagoni življenja,vključuje libido),tanatos(nagoni smrti,agresivnost) razvoj:otrok je oče človeka-obdobje otroštva je najbolj pomembno/za Freuda je razvoj osebnosti odvisen od razvoja libida oz. od sprememb objektov na katere se libido v posameznih obdobjih usmerja;
- faze razvoja:
 - 1.oralna(lat.os-usta)-1 leto življ.-usmerjen na področje ustne sluznice,otrok išče ugodje v draženju ust.sluz.,kar se kaže v sesanju in grizenju;
 - 2.analna(lat.anus-zadnjična odprtina)-2-3 l.življ.-usmerjen na področje zad.odpr.,otrok išče ugodje v zadrževanju oz. spuščanju blata
 - 3.falična(lat.phallus-m.sp.organ)-4-6 l.življ.-usmerjen na področje sp.organov,otroci so močno vezani na starše naspr.sp.,vendar se pri tem soočijo z močnejšim tekmečem(istospolni starš),ker je tekmeč močnejši,si otrok tega rivalstva ne more privoščiti-normalna razrešitev je odpoved libidinalnih teženj do drugospolnega od staršev,potlačitvi sovražnih impulzov do istospolnega od staršev ter v identifikaciji z istospolnim staršem-pri tem otrok oblikuje superego-ta identifikacija daje otroku kasneje v življenju možnost,da prevzame lastno spolno vlogo in vzpostavi stik z drugospolnim partnerjem-pri dečkih je prisotna kastracijska bojazen-ta zaplet je Freud pri dečkih poimenoval Oidipov kompleks pri deklicah pa Elektrin.(prvih 6 let življ. Je za Freuda najpomembnejših v celem življenju)
 - 4.latenca(lat.laterē-biti skrit):-do konca pubertete-to je obdobje mirovanja,ne zgodi se nič posebnega
 - 5.genitalna:-spolna in osebna zrelost
- kritika psihoanalize:+odkritje nezavednega+pokazala je pomen otroštva na razvoj osebnosti+pokazali so na vlogo,pomen spol.nagona/-psihoanalitična teorija je dolgotrajna-nekatere teze so nepredvidljive-ne omogoča zanesljivih napovedi-pretirava s pomenom spolnosti-pretirava s pomenom otroštva za razvoj osebnosti

JUNG:

- izhaja iz Freudove teorije,a jo nekoliko spremeni

- osnovne značilnosti:
 - a)libido pri Jungu ni vezan samo na spolnost,je neka splošna življenjska energija;
 - b)za Junga ima duševnost 3 plasti:
 - zavest -zavestni jaz je središče zavesti,ki je določen z dominantno usmerjenostjo libida-bodisi navzven(pri ekstravertih) bodisi navznoter(pri intravertih);
 - individualno nezavedno -je enako kot pri Freudu nezavedno in je sestavljeno iz potlačenih vsebin;
 - kolektivno nezavedno-kolektivni spomin celotnega človeštva pri vseh ljudeh je enako,je prirojeno,vsebuje različne arhetipe(področja kjer se arhetipi kažejo,so mitologija,pravljice,legende,religija/ti arhetipi se pojavljajo v relativno podobni obliki v vseh kulturah)
 - arhetip sence-vključuje človekovo temno plat in se kaže v hudiču
 - arhetip anime-vključuje prapodobo ženskih lastnosti in se kaže v boginjah-Hera,Afrodita
 - arhetip animusa-vključuje prapodobo moških lastnosti in se kaže v bogovih-Herkul,Ares
 - arhetip sebstva-vključuje prapodobo popolne zrele osebnosti in se kaže v Budi,Jezusu Kristusu/
 - c)razvoj osebnosti/individuacijv razvoju osebnosti pudari obdobje po 40.letu,kot najpomembnejše-v razvoju osebnosti se osebni jaz približuje sebstvu,ki je pravo središče osebnosti;
 - d)tipologija-izhaja iz usmerjenosti libida-v zunanji svet(ekstraverti-družabni,živahni,aktivni)-v lastno duševnost(intraverti-nedružabni,zanesljivi,razmišljujoči)
- razlika Jung/Freud:*libido-sp.nagon(Freud),splošni nag.(Jung)*Jung poleg Freudovega individualnega nezavednega doda še kolektivno nezavedno*za Freuda je pomembno zgod.otroštvo,za Junga pa zrelo obdobje*Jung naredi tipologijo,Freud pa ne

ERIKSON

D)HUMANISTIČNA PSIHOLOGIJA:

- pojavi se po letu 1950 v ZDA,kot kritika psihoanalize->moti jih,da je zavest zgolj nekaj v družbi nezavednega;psihoanaliza oz. njene teorije izhajajo iz ljudi z duš.motnjami; in kritika behaviorizma->moti jih da izključijo duševnost iz psihologije;da se ukvarjajo samo z vedenjem;-imenujejo jo »tretja sila«,ker se vzpostavi kot 3.močna smer; -
- metode:eksperiment,introspekcija,ekstrospekcija,študij primera,intervju,vprašalniki;
- poudarja:*kompleksne vidike duševnosti*da ima posameznik svobodno voljo*posameznikovo doživljanje*zavest,zavestno motivacijo*notranjo motivacijo*samoaktualizacijo*smisel življenja*ustvarjalnost
- predstavniki:-Maslow(hierarhična teorija potreb);Rogers(nedirektivna,h klientu usmerjena terapija);Frankl(kot temeljno človeško potrebo izpostavi težnjo po smislu-kljub zadovoljitvi vseh ostalih potreb ne najde pa smisla je nezadovoljen,nesrečen;če človek najde smisel,lažje preživi težke življ. Pogoje-najpogosteje najdemo smisel v družini,ljubezni,veri)
- kritika hum.psih:+pri človeku najdejo/izpostavijo svobodo+izpostavijo posameznikovo sposobnost razvijanja lastnih potencialov+smisel življenja+poudarijo posameznikovo sposobnost preseganja omejitev iz okolja,dednih omejitev//-izpuščajo človeške negativne lastnosti-njihove teorije so premalo natančne-metodologija je nenatančna

E)KOGNITIVNA PSIHOLOGIJA:

- pojavi se po 1950-ubarjajo se s kognitivnimi procesi,z mišljenjem,razvojem mišljenja,učenjem,razvojem branja,steriotipi,spominom;
- metode:laboratorijski eksperiment,opazovanje v naravnem okolju;
- predstavniki:Piaget,Asch,Kohlberg;
- osnovne teorije:*ljudje se ne obnašamo zgolj v skladu z dražljaji ampak predvsem v skladu s tem kako dražljaje interpretiramo,doživljamo*osnovni pojmi so strukture in sheme;to so načini kako informacije,podatke organiziramo v celote oz. jih medsebojno povezujemo;
- kritika kog.psih:+dobre teorije razvoja mišljenja+dobre razlage mišljenja// -premalo upoštevajo čustva-premalo vključujejo motivacijo